

ӘОЖ 34.07; 347.96

Г.Ж. Байназарова

Қазақстан Республикасы ІІМ Алматы академиясының докторантура тыңдаушысы, полиция капитаны,
Қазақстан, Алматы қ.
e-mail: banu-18.10@mail.ru

Қазақстан Республикасы Ішкі істер органдарының террористік сипаттағы қылмыстарымен күресудегі қызметі

Бұл мақалада автор Ішкі істер органдарының террористік сипаттағы қылмыстарының алдын алу, жолын кесу, ашу мен тергеу бойынша атқаратын қызметтеріне тоқталған. Терроризмге қарсы күресуге қатысты ІІО қызметін реттейтін құқықтық нормативтік актілері сараланған. Ішкі істер органдары қызметінің негізгі мақсаттары мен міндеттері айқындалған. Террористік ұйымдар мен топтар бойынша ақпараттар алу және пайдалану; террористік топтардың орныққан мекендерін жедел-ізздестіру шаралары арқылы анықтау және алынған ақпараттарды тиімді пайдалану; тергеу мен соттан бой тасалаған террористерге және террористік сипаттағы қылмысты жасауға дайындалуда деген ақпарат бар тұлғаларға іздеу жариялау; террорлық актіге қатысты дәлелдемелерді анықтау, жинау, зерттеу жүргізу жұмыстары қарастырылды.

Түйін сөздер: террористік сипаттағы қылмыстар, терроризм, экстремизм, террористік ұйымдар мен топтар, ішкі істер органдары.

G. Zh. Bainazarova

Activity of IAB of RK on counteraction of crimes of terrorist character

The author in article considers activity of IAB of RK under prevention, suppression, disclosing and investigation of crimes of terrorist character. Regulations and legal acts which is regulating activity of IAB are analysed, their basic purposes and problems are designated. Also the activity of internal affairs bodies is determined: on reception and using of the operative information on terrorist groups and the organizations; to definition by results of investigative activities, a site of terrorist groups; to the announcement of search of terrorists, deviating from investigation and court the persons preparing fulfilment of crimes of terrorist character and also in collecting and research of proofs.

Key words: Crime of terrorist character, terrorism, extremism, terrorist groups and organizations, Internal Affairs bodies.

Г.Ж. Байназарова

Деятельность ОВД РК по противодействию преступлениям террористического характера

Автор в статье рассматривает деятельность ОВД Республики Казахстан по предупреждению, пресечению, раскрытию и расследованию преступлений террористического характера. Проанализированы нормативно-правовые акты, регламентирующие деятельность ОВД, обозначены их основные цели и задачи. Определена деятельность органов внутренних дел: по получению и использованию оперативной информации о террористических группах и организациях; определению по результатам оперативно-розыскных мероприятий местонахождения террористических групп; объявлению розыска террористов, уклоняющихся от следствия и суда, лиц, готовящих совершение преступлений террористического характера, а также сбору и исследованию доказательств.

Ключевые слова: преступление террористического характера, терроризм, экстремизм, террористические группы и организации, органы внутренних дел.

Терроризм мен экстремизмге қарсы тұру қазіргі әлемнің басты мәселесі болуының себебі адам өмірі мен денсаулығын сақтап қалуда.

Әлемдегі барлық мемлекеттер халықаралық терроризм және экстремизм қылмыстарымен кездеспеген мемлекет қалмаған болар. Өкінішке орай,

Қазақстан Республикасы да бұл қылмыстармен жиі кездесіп келеді. Соңғы кезде елімізде болған жағдайларды талдай келе террористік және экстремистік топтардың белсенділігі артқанын байқауға болады. Олардың басты мақсаты мемлекеттің территориялды тұтастығы мен конституциялық құрылымын бұзу.

Терроизм және экстремизм қылмыстарымен күресу мәселесі Елбасынан бастап барлық лауазымды тұлғалармен ескеріліп келуде.

2012 жылы 12 шілдеде терроризм мен экстремизмге қарсы күрес сұрақтары бойынша өткен жиналыста Елбасы Н. Назарбаев террористік және экстремистік сипаттағы қауіптің жолын кесу, террористік әрекеттерге қарсы жедел іздестіру қызметін жүргізу барысында жіберілген қателіктерді жою, мемлекеттік органдарды координациялау механизмін жетілдіруді қарастыру мәселелеріне тоқталып өтті [1].

Террористік сипаттағы қылмыстар мен терроризмді тойтару, ашу, тергеу көп аса Ұлттық қауіпсіздік комитетінің құзыретіне тиесілі болғанымен де оны жүзеге асыруда ішкі істер органдары елеулі рөлге ие. Бұл терроризм орын алғаны туралы барлық хабарламалар, ең алдымен, ІО территориялды кезекші бөлімдеріне келіп түсуімен шартталады. Хабар түскеннен кейін арнайы мамандардың оқиға болған жерге келіп жеткенге дейін ІО қызметкерлері уақыт оздырмай алғашқы тергеу әрекеттерін жүргізуге міндетті болып келеді.

Террооризмге қарсы күресуге қатысты ІО қызметін реттейтін құқықтық нормативтік актілерді саралау барысында ішкі істер органдары қызметінің негізгі мақсаттары мен оны неғұрлым тиімді атқаруға мүмкіндік беретін қызметтерді айқындалды. Біздің ойымызша, негізгі әрекеттер қатарына келесілерді жатқызуға болады:

- террористік бағыттағы құқыққа қайшы әрекеттердің алдын алу;
- оларды жедел тойтару;
- мұндай әрекеттерді жедел-іздестірушілік қамтамасыз ету;
- құқыққа қайшы әрекеттерді ұйымдастырулар мен орындаушыларды анықтау;
- аса маңызды объектілерді қорғауды күшейту;
- террористік сипаттағы қылмыстардың жетілуіне ықпал ететін себептер мен жағдайларды өз құзыреті шегінде анықтау;

– терроризмге қарсы әрекет ететін субъектілер мен ІО қызметі арасында өзара байланыс ұйымдастыру;

– террористік сипаттағы қылмыстардың алдын алу іс-шаралары мен жағдайы бойынша халықты және бұқаралық ақпарат құралдарын ақпараттандыру;

– ІО қызметкерлерінің кәсіби шеберлігін жетілдіру: террористік сипаттағы қылмыстармен күресу бойынша тиімді тәжірибені зерттеу, біріктіру және жариялау;

– материалды-техникалық және тылдық қамтамасыз ету.

Осының негізінде ішкі істер органдарының барлық қызметі бір нысанда террористік сипаттағы қылмыстардың алдын алуға жұмылдырылады.

Экстремизммен күрес Басқармасының қызметкерлері алдын алу шаралары бойынша өз құзреті шегінде көптеген жұмыс жүргізуде. Яғни террористік ұйымдар мен топтар бойынша ақпараттар алу және пайдалану; террористік топтардың орныққан мекендерін жедел-іздестіру шаралары арқылы анықтау және алынған ақпараттарды жүзеге асыру; тергеу мен соттан бой тасалаған террористерге және террористік сипаттағы қылмысты жасауға дайындалуда деген ақпарат бар тұлғаларға іздеу жариялау.

Тергеу және анықтау қызметтері орын алған террорлық акт бойынша анықтау және алдын ала тергеу жүргізеді. Алдын ала тергеу барысында тергеу әрекеттерін жүзеге асыруда процеске қатысушы тұлғалардың құқықтары мен іс жүргізу қағидаларының бұзылмауын қамтамасыз етеді.

Маман криминалистерге оқиға орнынан алынған және сезікті мен айыпталушыдан табылған дәлелдемелерге зерттеу жүргізу жүктелген. Дәлелдемелерді зерттеуде алынған дәлелдемелік ақпараттың (мәліметтің) криминалистік маңызы мен сапасы анықталады. Іс бойынша жиналған дәлелдемелер жан-жақты және объективті зерттелуге жатады. Дәлелдемелерді талдау, оны басқа да дәлелдемелермен салыстыру, қосымша дәлелдемелер жинау мен зерттеу жүргізіледі [2].

Маманның зерттеу қызметінің нәтижелері негізінен жана хабарларын ұсыну мен тексеру, бұдан арғы іс жүргізушілік әрекеттерін жоспарлау мен өткізу үшін қолданылады.

Жол полиция қызметкерлері террористік ұйымдар мен топтар құрамында болуын анықтау мақсатында жүргізушілер мен жолаушылардың құжаттарын тексереді. Оған қоса қару-жарақтарды, жарылғыш құралдарды, тұтандырғыштарды, химиялық және тез әсер ететін улы заттарды, бактериологиялық, психотроптық және есірткі заттарын заңсыз тасымалын анықтаумен жолын кесу мақсатында да тексеру жүргізеді.

Учаскелік инспекторлардың қоғамдық тәртіпті сақтауда қоғам ішінде кеңімен жүргізетін алдын алу шаралары террористік сипаттағы ұйымдар мен топтардың және оның мүшелерінің еркін қозғалысына кедергі келтіріп, олардың қылмыстық ойларын жүзеге асыруға мүмкіндік бермейді.

Көшіқон полициясының қызметкерлері террористік сипаттағы қылмысты жасауға дайындалып жатқан Қазақстан Республикасы азаматтары, шетел азаматтары мен азаматтығы жоқ адамдардың мекенжайын, тіркеу есебінің тәртібін бұзған тұлғаларды, қақтығыс аумағынан келген, террористік сипаттағы қылмыстарды жасауы мүмкін деген шетел азаматтары мен азаматтығы жоқ адамдардың ҚР территориясында болуын тексереді.

ПО пресс-орталық қызметкерлерінің міндеті – террористік актілерді тойтару бойынша арнайы шараларды жемісті орындауға кедергі келтіретін ақпараттардың БАҚ түсуіне жол бермеу.

Кез келген тәжірибелік қызметтегідей ПО қызметкерлерімен терроризммен тиімді қарсы күресу көптеген факторларға және ең алдымен, террористік әрекеттің алдын алу қызметін ұйымдастырумен тікелей байланысты. Мұндай ұйымдастырушылық террористік әрекетке қарсы қызметті ақпаратпен қамтамасыздандыруды, криминалогиялық жоспарлау мен болжауды, өзара әрекеттесуді және координациялауды жорамалдайды.

Террорға қарсы күрес субъектілерімен қатар ішкі істер органдары да терроризмге қарсы күрес бағдарламаларының орындалуына жауапты болғандықтан, тиісті жауапкершілік берілген аумақта әрекет етуші немесе әрекет етуі мүмкін террорлық қауіп пен әрбір террористік топқа қатысты толық ақпаратты қажет етеді.

Террористік топтар туралы тыңшылық ақпарат пен мәлімет жинау өте қиын және маңызды болып келеді. Терроризмге қарсы күрес шараларын жоспарлаумен айналыса-

тын тұлғалар кез келген мүмкіндікті пайдаланып террористік топтардың тарихы, саяси мақсаттары, халық арасында ие болған қолдауы, қару-жарақты, жарылғыш заттарды, ақша және өзге де ресурстарды алу көздері, олардың көлемі, соққыға ұшырауы мүмкін объектілер, қауіпті әрекеттің тікелей тактикасы, қолдануға қол жетімді құралдары, қару және жарылғыш заттар туралы ақпараттар алуы қажет.

Қарастырылып отырған мәселеде ПО алдын алу қызметінде ақпаратпен қамтамасыз етілуі елеулі мәнге ие. Нақтырақ айтар болсақ:

– террористік және экстремистік әрекетке қатысты немесе бұрын қатысты болған тұлғалардың қылмыстық тәртібі мен құқыққа қайшы әрекеттері туралы;

– мұндай тұлғалардың экстремистік қылмысты немесе өзге де құқыққа қайшы тәртібі шартталған жағдайлар туралы;

– олардың жеке-психологиялық ерекшеліктері туралы;

– қылмыстық дағдылары туралы;

– террористер мен экстремистердің араласу саласы және әлеуметтік рөлдері туралы;

– жағымды әрекет етуі мүмкін қайнар көздері туралы.

Терроризмге қарсы күрес шараларының кешенін ақпараттық қамтамасыз ету келесілерді қарастыруы қажет:

а) терроризм мен терроризмге қарсы қызметтің мониторингі;

ә) террористік ұйымдары, қатысушылары мен көмектесушілері туралы мәліметтерді тіркеу мен жинауды мемлекет және ведомства аралық қатынасын жетілдіру;

б) ақпарат алмасу режимін және бір тұтас мәліметтер банкі құрып, террористік әрекеттің зардабын бағалау әдістерін: терроризмге қарсы халықаралық тәжірибені біріктіру және жинау, оны тиісті ведомствалар мен ұйымдарға дейін жеткізу;

в) арнайы ғылыми білімді қолданып сараптама тағайындау бойынша бір тұтас мәліметтер банкі құрып, террористік сипаттағы қылмыстарды зерттеу барысында халықаралық тәжірибені біріктіру және жинап, оны тиісті ведомствалар мен ұйымдарға дейін жеткізу;

Аталмыш қылмыспен күресуде Қазақстан Республикасының ПО «Қазақстан Республикасының Ішкі істер органдары туралы» заңды басшылыққа алады.

Қазақстан Республикасының ПМ халықара-

лық достығының негізгі бағыттарына мыналар жатады:

– құқық қорғау қызметі саласын дамыту стратегиясы бойынша ұсыныстар өңдеу;

– құқық қорғау қызметі бойынша мемлекеттік келісім және халықаралық шарттарға отыру жөнінде ұсыныстар әзірлеу;

– құқық қорғау саласында халықаралық бірлестіктің жаңа нысанын жетілдіру мен дамытуда министрліктер мен ведомстваларға көмек көрсету;

– қызметтік және өзге де сұрақтар бойынша мамандарды шетелге іс сапарға жіберу сұрақтарын координациялау.

Бұл тұста ішкі істер органдарының қызметімен бірге қоғамды да ақпаратпен қамтамасыз еткен жөн. Қоғам бұқаралық ақпарат құралдары арқылы террористік әрекеттерімен таныс болуы керек. Оған қоса террористік акт орын алғанда өздерін қалай ұстау қажет екендігі жөнінде мәліметтермен қамтылуы тиіс.

Террористік әрекеттерге қарсы күрес жүргізу Ішкі істер органдары қызметінің маңызды бағыты екенін ескере отырып, бұл қызметтің террористік сипаттағы қылмыстарды ашу мен тергеудің тиімділігіне тікелей байланысты деген пікірдеміз.

Әдебиеттер

1. Глава государства провел совещание по вопросам борьбы с терроризмом и экстремизмом <http://loto.zakon.kz>
2. Дильбарханова Ж.Р., Некоторые вопросы процессуального положения специалиста. Проблемы развития судебно-экспертной системы РК: Мат-лы Круглого стола ОБСЕ. – Алматы, 2004 с.76-79
3. Закон Республики Казахстан «О провозохранительной службе» // Казахстанская правда. – 2011 . – 19 январь.
4. Дикаев С.У., Турецкий Н.Н. Терроризм: понятие и классификация. Пособие. – Алматы, 2005 г.
5. А. Ағыбаев. Терроризм мен экстремизм қоғамдық қауіпсіздікке қарсы қылмыстардың ең қауіпті түрі // Заң. – 2009.
6. Профилактика экстремизма и терроризма: методическое пособие ред. Л.Н. Понковой, Ю.В. Таранухи. – М.: Университетская книга, 2010.

References

1. Glava gosudarstva provel soveshchanie po voprosam bor`bi s terrorizmom i ekstrizmom. <http://loto.zakon.kz>
2. Dilbarханова Zh. R., Nekotorye voprosi protsessual`nogo polozheniya spetsialista. Problemy razvitiya sudebno-ekspertnoi sistemy RK: Mat-ly kruglogo stola OBSE. –Almaty, 2004 s.76-79.
3. Thakon Respubliki Kazakhstan «O provoxranitel`noi sluzhbe» // Kazakhstanskaya pravda. – 2011 g. – 19 yanvar`.
4. Dikaev S.U., Turetskii N.N. Terrorizm: ponyatie i klassifikatsiya. Posobie. – Almaty, 2005 g.
5. A.Agibaev., Terrorizm men ekstrizm kogamdik kauipsizdikke karsi kilmistardin en kauipti // Than. – 2009 zh.
6. Profilaktika ekstrizma i terrorizma: metodologicheskie posobie rred. L.N.Ponkovoi, YU.V.Tarnukhi. M.: Universitetskaya kniga, 2010.